

Формування іншомовної професійної компетентності майбутніх дизайнерів середовища: філософський вимір

Ганна Шайнер¹, Наталія Мукан²

Опубліковано	Секція	УДК
30.03.2025	Освіта/Педагогіка	37.01

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17357602>

Анотація. У статті досліджується проблема формування іншомовної професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну середовища крізь призму провідних філософських концепцій. Екзистенціалізм, як філософія людського буття, акцентує увагу на унікальності кожної особистості, її свободі, відповідальності та праві на самореалізацію. У контексті іншомовної професійної підготовки майбутніх дизайнерів середовища ця концепція сприяє формуванню суб'єктної позиції студента, визнанню його індивідуального потенціалу, розвитку внутрішньої мотивації, рефлексії та смислового осмислення професійного вибору. Філософія прагматизму пропонує практико-орієнтовану модель навчання, в якій знання набувають цінності через свою корисність, застосовність і здатність вирішувати реальні професійні завдання. Вона акцентує увагу на діяльнісній сутності людини, що дозволяє розглядати навчання як процес активного набуття досвіду, адаптації до змін і досягнення успіху. У професійній підготовці прагматизм сприяє формуванню компетентного фахівця, здатного ефективно застосовувати іноземну мову в різних ситуаціях, приймати рішення та реалізовувати себе через практичну діяльність у багатомовному професійному середовищі. Конструктивізм трактує пізнання як процес активного конструювання знань у взаємодії з соціальним середовищем. Він підкреслює значущість когнітивної активності, індивідуального досвіду та комунікативної взаємодії у формуванні уявлень про світ. У сфері іншомовної професійної підготовки конструктивізм актуалізує необхідність врахування індивідуальних мовленнєвих і пізнавальних здібностей здобувачів, створення умов для їхньої комунікативної активності, занурення в автентичні соціальні контексти та формування здатності до самостійного конструювання знань. Доведено, що інтеграція ідей екзистенціалізму, прагматизму та конструктивізму у формування іншомовної професійної компетентності майбутніх дизайнерів середовища дозволяє забезпечити його цілісність, гнучкість та ефективність. Запропоновані філософські орієнтири можуть слугувати концептуальним підґрунтям для оновлення змісту, методів і форм іншомовної професійної підготовки

¹ доцент кафедри іноземних мов технічного спрямування, Національний університет «Львівська політехніка», ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0086-5579>

² професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти, Національний університет «Львівська політехніка», ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4396-3408>

фахівців у галузі дизайну середовища, забезпечуючи їй відповідність сучасним освітнім і соціокультурним викликам.

Ключові слова: іншомовна професійна компетентність; майбутній фахівець; дизайнер середовища; філософські концепції; екзистенціалізм; прагматизм; конструктивізм.

The formation of foreign language professional competence of future environmental designers: philosophical dimension

Annotation. The article explores the issue of developing foreign language professional competence in future bachelor's degree students specializing in environmental design through the lens of leading philosophical concepts. Existentialism, as a philosophy of human existence, emphasizes the uniqueness of each individual, their freedom, responsibility, and right to self-realization. In the context of foreign language professional training for future environmental designers, this concept supports the formation of the student's subject position, recognition of their individual potential, development of intrinsic motivation, reflection, and meaningful understanding of their professional choices. Pragmatism offers a practice-oriented model of learning, in which knowledge gains value through its usefulness, applicability, and ability to solve real professional tasks. It highlights the active nature of human beings, allowing education to be viewed as a process of acquiring experience, adapting to change, and achieving success. In professional training, pragmatism contributes to shaping a competent specialist capable of effectively using a foreign language in various situations, making decisions, and realizing themselves through practical activity in a multilingual professional environment. Constructivism interprets cognition as a process of actively constructing knowledge through interaction with the social environment. It underscores the importance of cognitive activity, individual experience, and communicative interaction in shaping one's understanding of the world. In the field of foreign language professional training, constructivism emphasizes the need to consider learners' individual linguistic and cognitive abilities, create conditions for their communicative engagement, immerse them in authentic social contexts, and foster their capacity for independent knowledge construction. The article demonstrates that integrating the ideas of existentialism, pragmatism, and constructivism into the development of foreign language professional competence in future environmental designers ensures the integrity, flexibility, and effectiveness of the educational process. These philosophical orientations can serve as a conceptual foundation for updating the content, methods, and formats of foreign language professional training in the field of environmental design, aligning it with contemporary educational and sociocultural challenges.

Keywords: foreign language professional competence; future specialist; environmental designer; philosophical concepts; existentialism; pragmatism; constructivism.

Вступ

Глобалізація як одна з провідних тенденцій розвитку сфери дизайнерських послуг в Україні вимагає якісно нових підходів до професійної підготовки її фахівців з метою забезпечення їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці, мобільності в умовах теперішнього відкритого професійного середовища, здатності до конструктивної міжкультурної та іншомовної комунікації з клієнтами чи колегами – носіями різних мов і культур. Відтак сучасний стан справ у сфері дизайну, зокрема й середовищ, актуалізує потребу у фахівцях, які не лише досконало володіють ґрунтовними знаннями високотехнологічного надання відповідних послуг, а й здатні досягати професійних успіхів як у вітчизняному, так і в міжнародному середовищі.

З огляду на такі реалії сфери дизайну середовища та запити щодо її кадрового забезпечення цілком закономірними є заклики науковців [1; 6; 8] до модернізації системи професійної освіти майбутніх дизайнерів, зокрема і їх іншомовної підготовки як

її невід'ємного компонента. Важливою передумовою цього процесу постає насамперед обґрунтування теоретичної бази професійної іншомовної підготовки студентів – майбутніх бакалаврів з дизайну середовища на основі раціонального синтезу конструктивних ідей філософських, психологічних, лінгвістичних, педагогічних теорій і концепцій, зважаючи на виражений міждисциплінарний характер процесу формування іншомовної професійної компетентності як їх важливої професійно-особистісної якості.

Формування мети статті. Метою статті є обґрунтування проблеми формування іншомовної професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну середовища крізь призму філософських концепцій.

Результати

Так, серед актуальних філософських теорій, що задають загальні орієнтири функціонування і розвитку освіти відповідно до запитів особистості та вимог суспільства в умовах сьогодення науковці [4; 7; 18; 21] цілком слушно виділяють екзистенціалізм, прагматизм, конструктивізм, зокрема соціальний, що попри часом протилежні позиції на основі взаємодоповнення дають змогу сформуванню цілісного концептуального бачення сучасних освітніх питань та способів їх вирішення, в т. ч. й проблеми іншомовної професійної підготовки майбутніх дизайнерів середовища. Тож схарактеризуємо докладніше основні положення названих напрямів філософської думки та наведемо їх найбільш релевантні ідеї в контексті проблематики нашого дослідження.

Актуальною філософською теорією модернізації освіти науковці вважають екзистенціалізм, що підносить на передній план проблеми її сенсу в контексті людського буття, умов особистісного самовираження і самоствердження її суб'єктів, їх професійно-особистісного самотворення через власний вибір, свободу, відповідальність і т. д. Як відомо, екзистенціалізм – це один із провідних напрямів західної філософії, що виник на початку ХХ ст. у результаті філософських пошуків шляхів виходу з духовної і соціальної кризи у західному суспільстві та постав як відповідь на занепад традиційних гуманістичних цінностей. Внаслідок цього він трактується як одна з найбільш гуманістично орієнтованих філософських течій та часто іменується «філософією людини» чи «філософією існування»: «Екзистенціалізм – це гуманізм» – підкреслює відомий представник цього напрямку філософської думки Сартр у своїй широко відомій однойменній праці [10, с. 1].

Філософи-екзистенціалісти у центр своїх роздумів ставили насамперед проблему людської екзистенції з чітким акцентом на індивідуальність та суб'єктність [10; 19; 22]. З огляду на це специфіка екзистенціалістського погляду на людину криється в осмисленні її буття не як роду, виду, чогось загального, а як індивідуальності та особистості, чогось одиничного, унікального, неповторного. Представники цього напрямку філософської думки наполегливо критикують існуючі соціально-політичні порядки, ідеології, філософію і культуру та відповідні соціальні інститути, послідовно борються проти соціального й інтелектуального «поневолення» людини, відстоюючи її свободу та незалежність, можливість реалізувати всі свої здібності та найголовніше – свою сутність. Завдяки таким концептуальним ідеям екзистенціалізм справедливо визнається сьогодні одним з «найбільш людиномірних, особистісно орієнтованих напрямів сучасної філософської думки», що прагне пояснити «сутність людини в нерозривній єдності з усіма структурами її екзистенції» [11, с. 52].

Під специфічним кутом зору розглядаються в межах екзистенціалісти і проблеми пізнання та знання [10; 20; 22]. Зокрема вони не нівелюють значення на науки, ні розуму, але критикують так званий «сцієнтизм» як спробу науки віроломно вторгнутися у всі сфери людської діяльності, підпорядкування людського буття винятково науковому пізнанню та визнання знань найвищою цінністю, кінцевою метою пізнання. Тож цілком

слушною вважаємо думку Якимович про те, що «філософія екзистенціалізму відображає насамперед ціннісний підхід до знань з погляду їх значущості для кожної окремої особистості та ставить акцент у процесі пізнавальної діяльності не стільки на розум, винятково раціональні методи пізнання, скільки на індивідуальний досвід, суб'єктивні переживання як основу розуміння світу і самої себе» [14, с. 99].

З огляду на виражену гуманістичну спрямованість основні положення екзистенціалізму відіграють особливу роль у розвитку педагогічної науки та освітньої практики. Зокрема, за влучними висловлюваннями Машкіної, «ідейний вплив екзистенціалізму позначається на сучасних дискусіях про шляхи розвитку освіти, задає смислові орієнтири розробки освітньої парадигми на основі гуманістичних та демократичних цінностей, закладає розуміння неперервності освіти» [5, с. 88]. Ідеї і позиції цієї течії філософії, відповідно до міркувань дослідниці, складають теоретичне підґрунтя гуманізації освіти, що передбачає визнання унікального потенціалу кожної людини, спрямування її завдань на його максимальне розкриття [5, с. 86].

Положення філософії екзистенціалізму, за висловлюваннями Бондар та Варави, ставлять під сумнів «репродуктивні технології традиційної авторитарної педагогіки, що заснована на імперативному ставленні педагога до учня» [2, с. 56]. Вони слугують основою переосмислення професійної позиції педагога, відмови від визнання його ключовими завданнями здійснення авторитарному тиску на учня чи студента, тотального контролю за його діями на користь створення простору вільної реалізації його можливостей, побудові довірливих взаємин, а також у переході від трактування суті педагогічної діяльності як системи цілеспрямованих впливів до визнання значимості особистісного саморозвитку здобувача освіти, його суб'єктної ролі в освітньому процесі, що досягається шляхом актуалізації мотиваційних ресурсів, індивідуальних смислів та рефлексії і самоконтролю [3; 14].

Ідеї екзистенціалізму екстраполюються і на теорію професійної освіти, зокрема втілені в положеннях про значущість забезпечення умов набуття майбутнім фахівцем власної індивідуальності, визнання його суб'єктної ролі у своєму особистісному та професійному розвитку, реалізації власного потенціалу, права на свободу і власний вибір на основі власної відповідальності. В контексті проблематики нашого дослідження з-поміж положень філософії екзистенціалізму винятковою актуальністю вирізняється, на нашу думку, ідея щодо ставлення до кожної людини як найвищої цінності та визнання її неповторності, що виявляється в унікальності задатків, здібностей, можливостей, ідея щодо природної людської здатності до особистісного саморозвитку, самоствердження через індивідуальний досвід буття та ідея свободи, що віддзеркалює цінності автономії, самостійності, вільного вибору та забезпечує активне набуття знань, умінь надійніше за цілеспрямовані впливи через примус чи тиск.

Вагоме значення в побудові теорій сучасної освіти має також філософія прагматизму – вчення, що «розглядає дію, цілепокладальну діяльність у якості центральної, визначальної властивості людської сутності» [3, с. 23], а відтак часто іменоване в науковій літературі як «філософія дії». Ця філософська течія виникла на зламі ХІХ – ХХ століть як відповідь на процеси індустріалізації і капіталізації в американському суспільстві та пов'язані з ними кризові явища, зокрема матеріальну нестабільність, соціальну

напругу, невизначеність майбутнього. У зв'язку з цим в основі прагматизму – людська дія в умовах ситуації, що постійно змінюється і вимагає гнучкого реагування та в умовах відсутності істини як абсолюту.

Як оригінальна, багато в чому самобутня американська філософська доктрина, що є вираженням так званого «американського духу», «американської діловитості» та суттєво відрізняється від європейських філософських течій, прагматизм репрезентує собою унікальне філософське мислення, «в якому заповзятливість, діяльність і успіх

оцінюються вище за всі інші добродієності» [12, с. 15]. Для філософів-прагматистів людина – це особистість, що активно діє в різних сферах і ситуаціях, а не пасивно пізнає навколишній світ, відповідно смислом її життя є реальна справа, діяльність, що веде до успіху [17; 19; 23]. Внаслідок того, що сенсом людського буття в межах цього філософського напрямку постає загалом досягнення успіху в усіх починаннях, його часто називають «філософією ділової або діяльної людини» [12].

З огляду на це особливо важливе місце у філософії прагматизму відведено епістемологічним проблемам, тобто питанням пізнання та істинності знань. В цьому контексті один з її відомих представників James вбачає суть прагматизму у рішучій відмові від абстракцій і недоступних ідей, словесних рішень, слабких апріорних аргументів, закоренілих принципів, сумнівних абсолютів і начал та зверненні до конкретного, доступного, до фактів, дій [19]. Істина повинна допомагати людині реалізуватися, досягнути успіху, а відтак будь-яка ідея, теорія, твердження може вважатися істинним лише за умови ефективності, дієвості в розв'язанні людиною тих чи інших проблем, досягненні намічених цілей. На основі таких міркувань філософи-прагматисти намагаються «очистити істину від нагромаджених протягом розвитку західної філософії гносеологічних міркувань, а тим самим прагнуть наблизити істину до реального життя» [13, с. 1-2].

Таким чином прагматизм ставить усе знання та істину у пряме відношення до життя, дії, практичної корисності на шляху досягнення успіху. Вона відображає собою не абстрактну відповідність об'єктивній реальності, а слугує дієвим інструментом вирішення конкретних проблем. Невіддільним від практики у межах цієї філософської доктрини вважається і сам процес пізнання, що передбачає вивчення світу через безпосередню взаємодію з ним, а не через абстрактні міркування про нього, а також перевірку фактів чи ідей шляхом експериментування та набуття досвіду практичного застосування перевірених теоретичних положень. Відтак пізнання у філософії прагматизму – це не просто відображення дійсності у свідомості людини, а набуття досвіду успішної діяльності в її умовах на основі вивіренних теоретичних ідей.

Концептуальні положення філософії прагматизму слугують важливими методологічними орієнтирами у сфері освіти, що спрямовують її цільові пріоритети на формування активно діючої та критично мислячої особистості, а не «пасивного носія інформації», вимагають відбору до її змісту передовсім практично значущих знань, а не далеких від реального життя абстрактних істин, орієнтують на «навчання через дію» відповідно до вислову відомого представника американського прагматизму, філософа і педагога Dewey [17], а не пасивне сприйняття та запам'ятовування навчального матеріалу. Освіта, побудована на ідеях прагматизму, «це практична освіта, що забезпечує повноцінну підготовку молодих поколінь до успішної життєдіяльності в умовах мінливого світу» [2, с. 57].

Фундаментальну роль відіграє філософія прагматизму, на наш погляд, у системі професійної, в т. ч. й іншомовної, підготовки фахівців різних галузей діяльності з огляду на її виражений практичний, прикладний характер. Зокрема в цьому контексті серед положень названого напрямку філософської думки особливою актуальністю вирізняється, на нашу думку, ідея про діяльну сутність людини, в якій об'єктивується її буття та закладена її єдина можливість на самореалізацію і досягнення успіху, ідея про пізнання як набуття досвіду дії у різних умовах і ситуаціях та його «операційний», а не «споглядальний» характер, а також ідея про невіддільність теорії від практики та практичну застосовність і корисність як важливі оціночні мірила теоретичних положень.

Цінним джерелом концептуальних ідей для розбудови системи освіти слугує також філософія конструктивізму, центральними проблемами якої є питання знання та пізнання. Ця філософсько-епістемологічна теорія спрямована на пояснення природи

знань та процесу пізнання, під час якого людина творить суб'єктивний образ реального світу, формує індивідуальне ставлення до явищ об'єктивної дійсності. «Головна ідея цієї теорії – це самостійне конструювання, творення особистістю знань, набуття умінь шляхом пошуку власного розуміння світу, сенсу нової інформації для себе. Саме особистий досвід людини, попередньо набуті знання, вірування, на думку конструктивістів, вступають у взаємодію з новими фактами, поняттями, унаслідок чого останні стають значущі, а отже, зрозумілі для неї» [9, с. 130].

Представники конструктивізму заперечують можливість передачі знань від людини до людини, адже кожен індивід, по-перше, самостійно творить свій суб'єктивний образ світу, конструює знання на основі власного розуміння відповідних явищ; по-друге формує свою систему знань на основі власних пізнавальних здібностей та розумових дій; по-третє, пізнає реальні, а не абстрактні об'єкти в результаті активної взаємодії з ними [16; 24; 25]. Відповідно філософія конструктивізму трактує пізнання як динамічний процес, під час якого знання набуваються в результаті активних мисленневих дій і операцій, а знання, відповідно, – як індивідуальний конструкт пізнавальної діяльності людини, а не дзеркальне відображення дійсності у її свідомості.

Філософія конструктивізму – це широке поняття, що охоплює кілька течій, які загалом розглядають пізнання як активний процес конструювання реальності, а не пасивне її відображення, проте акцентують роль тих чи інших факторів його здійснення. Наприклад, у межах когнітивного чи радикального конструктивізму пізнання постає як процес конструювання власної «моделі» світу з опорою насамперед на «індивідуальні ментальні структури», а знання – як суб'єктивна конструкція індивіда на основі його індивідуального досвіду. Натомість у межах соціального конструктивізму пізнання трактується як активна побудова власної системи уявлень під впливом соціальних умовностей та структур, а відтак відкреслюється значною мірою соціальна природа знання. Тож для першої течії характерний більш натуралістичний погляд на сутність пізнання, для другої – його визнання як значною мірою соціально детермінованого, інтерактивного процесу.

Соціальний конструктивізм – це філософсько-епістемологічна теорія, що пояснює пізнавальну діяльність людини як самостійну побудову понять і уявлень про дійсність в умовах взаємодії зі соціальним оточенням: «Пізнання реалізується не лише внутрішніми силами індивіда, і не є пасивним процесом, що здійснюється винятково під впливом зовнішніх сил... пізнання відбувається через активну участь суб'єкта у соціальній взаємодії та співпраці» [15; с. 13]. Апелюючи до ідей одного з основоположників цієї філософської течії [27], дослідники вважають її ключовою ознакою визнання первинності соціальної, а не індивідуальної природи знання: «Соціальний конструктивізм стверджує, що знання спочатку конструюються в соціальному контексті, а потім активно засвоюються та використовуються індивідом» [15, с. 14].

На слушну думку Saleem, Kausar, Deeba [26], соціальний конструктивізм дає змогу формувати більш цілісне розуміння пізнання як багатоаспектного процесу, що відбувається під впливом різних чинників не лише індивідуальних, але і соціальних. Як і когнітивний конструктивізм, вона він ґрунтується на постулаті про вирішальну роль активності людини в процесі пізнання, застосуванні всього спектру її індивідуальних пізнавальних можливостей під час конструювання знань. Водночас на відміну від когнітивного конструктивізму, соціально-конструктивістська інтерпретація пізнання підкреслює соціальний характер цього процесу, його залежність від активної соціальної взаємодії людини, завдяки якій вона творить свою систему знань про дійсність.

Зважаючи на зазначене вище соціальний конструктивізм вважається сьогодні чи не найбільш актуальною теоретичною основою для сучасної освіти, що віддзеркалює нові потреби суспільства у вихованні особистостей, здатних самостійно мислити, пізнавати світ через активні соціальні інтеракції, застосовувати набуті знання в різних

ситуаціях як для подальшого індивідуального, так і для суспільного поступу. Його значущість у сфері освіти вбачається в обґрунтуванні природи пізнання, в якому людина постає активним суб'єктом і вибудовує власні знання на основі взаємодії із середовищем, а відтак в ідеях про вирішальну роль активності в процесі пізнання дійсності, залежність пізнання від індивідуальних розумових здібностей і можливостей людини, невіддільність пізнання від соціального контексту людського буття. Зважаючи на це варто відзначити і виняткову актуальність ключових положень соціального конструктивізму для організації іншомовної професійної підготовки фахівців, в т. ч. й з дизайну середовища, з огляду на неможливість її реалізації поза соціальним контекстом, без належного ступеня пізнавальної і комунікативної активності здобувачів, урахування їхніх індивідуальних розумових і мовленнєвих здібностей і можливостей.

Висновки

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що філософські концепції екзистенціалізму, прагматизму та конструктивізму відіграють фундаментальну роль у переосмисленні сучасної освітньої парадигми, зокрема в контексті професійної та іншомовної підготовки фахівців, зокрема майбутніх дизайнерів середовища. Їх інтеграція в теоретичні засади освіти дозволяє сформувати нову гуманістично орієнтовану модель освітнього процесу, яка відповідає актуальним викликам глобалізованого світу, динаміці професійного середовища та потребам особистісного розвитку здобувачів освіти.

Екзистенціалізм, як філософія людського буття, акцентує увагу на унікальності кожної особистості, її свободі, відповідальності та праві на самореалізацію. У контексті формування іншомовної професійної компетентності майбутніх дизайнерів середовища він сприяє формуванню суб'єктної позиції студента, визнанню його індивідуального потенціалу та створенню умов для особистісного і професійного самотворення. Ідеї екзистенціалізму закладають підґрунтя для гуманізації освітнього процесу, орієнтованого на розвиток внутрішньої мотивації, рефлексії та смислового осмислення професійного вибору.

Філософія прагматизму, у свою чергу, пропонує практико-орієнтовану модель формування іншомовної професійної компетентності майбутніх дизайнерів середовища, в якій знання набувають цінності через свою корисність, застосовність і здатність вирішувати реальні проблеми. Вона акцентує на діяльній сутності людини, що дозволяє розглядати навчання як процес активного набуття досвіду, адаптації до змін і досягнення успіху. У професійній підготовці прагматизм сприяє формуванню компетентного фахівця, здатного ефективно застосовувати іноземну мову в різних ситуаціях, приймати рішення та реалізовувати себе через практичну діяльність.

Конструктивізм, особливо в його соціально-епістемологічному вимірі, розглядає пізнання як процес активного конструювання знань у взаємодії з соціальним середовищем. Він підкреслює значущість індивідуального досвіду, когнітивної активності та соціальної взаємодії у формуванні уявлень про світ. У сфері іншомовної професійної підготовки конструктивізм актуалізує необхідність врахування індивідуальних мовленнєвих і пізнавальних здібностей здобувачів, створення умов для їхньої комунікативної активності та занурення в автентичні соціальні контексти.

Таким чином, філософські ідеї екзистенціалізму, прагматизму та конструктивізму не лише збагачують теоретичну базу сучасної іншомовної освіти, а й відкривають нові можливості для практичного оновлення системи формування іншомовної професійної компетентності майбутніх дизайнерів середовища. Їх застосування в організації іншомовної професійної підготовки фахівців, зокрема в галузі дизайну середовища, дозволяє забезпечити цілісність, гнучкість, ефективність освітнього процесу,

спрямованого на формування самостійної, відповідальної, творчої особистості, здатної до успішної професійної самореалізації в умовах відкритого світу.

Список використаних джерел

1. Авер'янова, Н., & Гук, Л. (2021). Дизайнерська освіта в Україні: проблеми професійної підготовки. *Молодий вчений*, 2(90), 167-170.
2. Бондар, Т., & Варава, О. (2020). Інклюзивна освіта у США: філософське підґрунтя. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 31(3), 54-62.
3. Васянович, Г. (2013). Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 3, 9-30.
4. Дольська, О., Гончаренко, О., & Городиська, О. Освітньо-педагогічні напрями в сучасній західноєвропейській філософії. Харків: Видавець Іванченко І. С.
5. Машкіна, С. (2018). Екзистенційна педагогічна концепція як рушій інноваційних змін в освіті. *Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору*, 80(2), 82-89.
6. Мигович, І. В., & Шпетний, О. І. (2025). Міжнародна практика підготовки фахівців з дизайну: аналіз тенденцій та актуальних викликів. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 17, 1-8.
7. Опольська, М. В., Челомбітько, Т. В., Міршук, О. Є., Лютко, Н. В., & Козаченко, С. М. (2023). Філософські основи сучасної парадигми освіти. *Культурологічний альманах*, 1, 136-143.
8. Оршанський, Л. (2020). Сучасні вимоги й особливості професійної підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. Серія: Педагогічні науки, 15, 43-56.
9. Равчина, Т. В. (2015). Теоретико-методичні аспекти організації процесу навчання студентів вищої школи в контексті теорії конструктивізму. *Український педагогічний журнал*, 4, 129-136.
10. Сартр, Ж. П. (2022). Екзистенціалізм – це гуманізм. *Психологія і суспільство*. *Психологічні науки*, 2, 49-60.
11. Стеценко, В. (2010). Екзистенціалізм як «філософія людини» ХХ сторіччя. *Соціогуманітарні проблеми людини*, 4, 44-54.
12. Толстов, І. В. (2013). *Марксизм і прагматизм*. Харків: УкрДАЗТ.
13. Шумка, М. Л., & Гончарук, Т. В. (2010). Основні ідеї прагматизму: істинність чи корисність. *Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: матеріали III Міжнародних філософсько-економічних читань (25-26.05.2010 р.)*. (с. 1-8). Львів: [б. в.].
14. Якимович, Т. (2013). Модернізація науково-методичного забезпечення професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 5, 97-103.
15. Amineh, R. J., & Asl, H. D. (2015). Review of Constructivism and Social Constructivism. *Journal of Social Sciences, Literature and Languages*, 1(1), 9-16.
16. Bruner, J. (1977). *The process of education*. Cambridge, London: Harvard University Press.
17. Dewey, J. (1920). *Reconstruction in philosophy*. NY: H. Holt.
18. Ekanem, S. A. (2021). Philosophy of Education: A Brief Analysis from Modernist and Post-Modernist Perspective. *Jurnal Ilmu Sosiologi Dialektika Kontemporer*, 9(2), 91-93.
19. James, W. (1931). *Pragmatism: a new name for some old ways of thinking*. New York: Longmans Green & Co.
20. Jaspers, K. (1968). *The Phenomenological Approach in Psychopathology*. *The British Journal of Psychiatry*, 114/516, 1313-1323.
21. Kalyani, N. (2024). Philosophy of education: Structuring and perspectives. *International Journal of Research in Social Sciences*, 14(03), 1-19.

22. Kierkegaard, S. (2000). *Kierkegaard's Writings*. Princeton: Princeton University Press.
23. Peirce, Ch. (1955). *Philosophical Writings of Peirce*. New York: Dover Publications.
24. Perry, W. G. (1970). *Forms of Intellectual and Ethical Development in the College Years: A Scheme*. New York: Holt, Rinehart, and Winston.
25. Piaget, J. (1974). *The Grasp of Consciousness*. Cambridge: Mass.
26. Saleem, A., Kausar, H., & Deeba, F. (2021). Social constructivism: A new paradigm in teaching and learning environment. *Perennial journal of history*, 2(2), 403-421.
27. Vygotsky, L. (1986). *Thought and language*. Cambridge, MA: MIT Press.